

بررسی سازوکارهای تقویت و توسعه کارکرد خدمات برون رسانی دانشگاهی در عرصه کارآفرینی

سعید غلامرضایی(۱)، حمید موحد محمدی(۲)، علی اسدی(۳) و سید محمود حسینی(۴)^۱

---

^۱ - به ترتیب (۱) استادیار دانشگاه لرستان و (۲ و ۳ و ۴) اعضای هیات علمی دانشگاه تهران
آدرس مکاتبه کننده: لرستان - خرم آباد - دانشگاه لرستان - دانشکده کشاورزی - سعید غلامرضایی - تلفن ۰۹۱۲۳۰۱۶۳۰۴ -
Email: sgholamrezai@gmail.com

چکیده:

همانگونه که می دانیم دانشگاهها دارای سه کارکرد آموزش، پژوهش و خدمات برون رسانی دانشگاهی می باشند. از بین سه کارکرد مربوطه، کارکردی که می تواند باعث تعامل بیشتر و سیستمی بین دانشگاه و جامعه، صنعت، کشاورزی و بخش اجرایی گردد، کارکرد برون رسانی دانشگاهی می باشد. این کارکرد از طریق ایجاد ارتباط اعضای هیات علمی و نیز دانشجویان با جامعه، می تواند در ارایه، انتقال و اشاعه خدمات فنی به دو بخش کارگزاران اجرایی و نیز مصرف کنندگان نهایی، اقدام به تقویت توانمندی دانشگاه و کاربردی و واقعگرایانه تر نمودن فعالیتهای علمی این نهادها گردد. این مقاله با هدف و تحلیل سازوکارهایی در راستای تقویت کارکرد خدمات برون رسانی دانشگاهی، در سه حیطه آموزش، پژوهش و مشاوره به دو گروه هدف کارآفرینان و سازمانهای دست اندرکار کارآفرینی نگاشته شده است. در زمینه مشارکت دانشگاه در عرصه کارآفرینی، می توان به سازوکارهایی چون ایجاد مراکز خدمات مشاوره‌ای، خدمات آموزش الکترونیک، راه اندازی، تقویت و توسعه بخشهایی چون انکوباتورها، پارکهای فناوری و برگزاری دوره‌های آموزشی در عرصه‌های تخصصی و حرفه‌ای، مشارکت دانشگاهیان (اعضای هیات علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی) در عرصه پژوهشهای کاربردی و سازگاری در نقشهای مشاور، مجری و یل ناظر، مشارکت دانشگاهیان در عرصه اشاعه و نشر علوم از طریق برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی محلی و ملی و نیز رسانه‌های چاپی با هدف تامین بخشی از نیازهای اجتماعی، بالاخص کارآفرینی اشاره نمود. دانشگاهها از طریق مکانیزمهای یادشده نیز می توانند در عرصه ترویج کارآفرینی ایفای نقش کنند.

واژگان کلیدی:

آموزش عالی کشاورزی، دانشگاه، خدمات برون رسانی دانشگاهی، کارکردهای دانشگاه، کارآفرینی

مقدمه:

دانشگاهها دارای سه کارکرد آموزش، پژوهش و خدمات برونرسانی دانشگاهی^۱ می باشند. از بین سه کارکرد مربوطه کارکردی که می تواند باعث تعامل بیشتر و سیستمی بین دانشگاه و جامعه گردد، کارکرد برونرسانی دانشگاهی می باشد. این کارکرد از طریق ایجاد زمینه های تعامل و ارتباط جامعه با اعضای هیات علمی و نیز دانشجویان می تواند در ارایه، انتقال و اشاعه خدمات فنی به دو بخش سازمانهای درگیر^۲ و نیز مصرف کنندگان نهایی^۳ اقدام به تقویت توانمندی دانشگاه، کاربردی و واقع گرایانه تر نمودن فعالیتهای علمی و پژوهشی این نهاد گردد. در واقع دانشگاه با تقویت کارکرد برونرسانی ضمن تعامل با جامعه پیرامون خود، از یکسو موجب مشارکت و ورود بیشتر دانشگاه به جامعه می گردد که این خود مسبب کاربردی تر، واقع گرایانه تر و سودمندتر شدن دانش و یافته های حاصله می گردد و از سوی دیگر نیز از طریق این مشارکت، جامعه را با خدمات سودمند آموزشی، پژوهشی و مشاوره ای خود، بهره مند می کند.

در این بین با عنایت به ماهیت و سرشت پدیده کارآفرینی که به دنبال تقویت و توسعه روحیه، انگیزه و توانمندیهای ایجاد، توسعه و تحول کار در جامعه می باشد از لحاظ ماهوی و کارکردی با کارکرد سوم همسازی و نزدیکی بیشتری دارد. زیرا که اگر کارویژه آموزش را تربیت نیروی انسانی و پژوهش را تولید علم بدانیم، این کارکرد برونرسانی است که ضمن داشتن این کارویژه ها به دنبال انتقال و گسترش یافته های علمی در بین قشرهای مختلف فعال در بخش های مختلف جامعه می باشد.

این مهم، در آموزش عالی کشاورزی که عموماً نیاز به تعامل بیشتری با جامعه پیرامونی خویش دارد، ضروری می نماید. در ادامه ضمن بحث مجمل برکارکردهای سه گانه دانشگاه به کارکرد برونرسانی پرداخته و در پایان به یکسری سازوکار تقویت کننده این کارکرد در کارآفرینی پرداخته می شود.

سیر تحولی کارکردی و رسالتی دانشگاه:

دانشگاهها نزدیک به هزار سال است که با ایجاد و خلق نقشهای نو و پذیرش نقشهای ترکیبی برای تحولات بنیادی در سرشت جامعه و نیازهای عملی توانسته است، پایدار و زنده بماند. این نهاد در آغاز بر اساس نیازهای اجتماعی جوامع قرون وسطی و رنسانس ایجاد شدند و دارای نقشهای متفاوت و چندگانه ای از جمله خدانشناسی، انسان شناسی، تربیت روحانیان و تربیت حرفه ای و فنی در حد بسیار مبتدی را بودند. فعالیتهای یادشده را می توان نقش اولیه اجتماعی این نهاد دانست (Bonnen, 1998). اولین موسساتی که می توان در غرب به عنوان دانشگاه تلقی کرد در شهر بولونی^۴ ایتالیا در قرن دوازدهم میلادی، مدرسه مذهبی وابسته به کلیسای نوتردام که بعدها به دانشگاه پاریس تبدیل شد و نیز دانشگاه آکسفورد انگلستان را نام برد. این دانشگاهها تا سده ۱۵ به ۸۰ مورد رسیدند (طوسی، ۱۳۵۴).

---

¹ - University Outreach

²- stakeholders

³ - End User

⁴ -Bologna

ریشه واژه دانشگاه ۱ را به قرون وسطی نسبت می‌دهند و مربوط به موسسه‌ای بود که بدان عنوان‌های *Scholarium Parisiensium* و *Universitas Magistrorum* اطلاق می‌شد که بعداً به سوربن معروف شد. به دنبال آن دانشگاه‌های آکسفورد و کمبریج انگلستان و هیدلبرگ، کولین و توپینگن در آلمان ایجاد شدند. به دنبال جنگ جهانی دوم، موج عظیمی از متفکران کشورهای اروپایی برای فرار از نازیسم به آمریکا مهاجرت کردند و مبنای همبولدی (هامبولتی) دانشگاه‌های آمریکا را- که بر اولویت تحقیق بر آموزش تاکید داشتند- تقویت نمودند (یمینی، ۱۳۸۲). طی دوران پس از جنگ جهانی دوم، آموزش عالی ابتدا در آمریکا و سپس در اروپا به طور شگرفی گسترش یافت (آلتباخ، ۱۳۷۹).

دانشگاه‌های دنیا در طی دهه‌های اخیر دوره‌های مختلفی را پشت سر گذرانیده‌اند که می‌توان آن را بدین صورت توصیف کرد (فراستخواه، ۱۳۸۳):

- ۱- دانشگاه‌های نخبه پرور (تا نیمه سده ۲۰ میلادی)؛
  - ۲- مواجهه دانشگاه‌ها با تقاضای انبوه اجتماعی (از دهه ۵۰ میلادی)؛
  - ۳- مواجهه دانشگاه‌ها با جنبش‌های اجتماعی (دهه ۶۰ میلادی)؛
  - ۴- مواجهه دانشگاه‌ها با مقتضیات بازار، صنعت و دنیای کسب و کار (از دهه ۷۰ میلادی)؛
  - ۵- مواجهه دانشگاه‌ها با تحولات فراصنعتی و جامعه اطلاعاتی (از دهه ۹۰ و هنوز ادامه دارد).
- دانشگاه‌ها برای دستیابی به رسالت اصیل خویش، یعنی خدمت به آرمان‌های علمی و بارور ساختن تمدن بزرگ انسانی، هدف‌ها و وظایفی به شرح زیر بر عهده دارند (فیوضات، ۱۳۸۲):
- ۱) خدمت به توسعه اقتصادی از طریق آموزش و پرورش نیروی انسانی کارآمد، ابداع و نوآوری علمی و فنی و خدمات مستقیم عمرانی؛
  - ۲) خدمت به توسعه اجتماعی / سیاسی از طریق آموزش اجتماعی، بررسی و تجزیه و تحلیل آزاد علمی مسایل و پدیده‌های اجتماعی / سیاسی و خدمات مستقیم نوسازی اجتماعی؛
  - ۳) خدمت به توسعه فرهنگی از طریق آموزش و پرورش کمالات انسانی و تشویق و انگیزش و تسهیل خلاقیت فردی و گسترش فرهنگ علمی.

برای دستیابی به رسالتهای یادشده دانشگاه یا نظام آموزش عالی امروز که یونسکو نیز بر آن تاکید دارد، بایستی سه کارکرد به شرح زیر داشته باشد (همان):

- آموزش نیروی انسانی شاغل به تحصیل در دانشگاه‌ها، جهت انتقال دانش و تربیت نیروی انسانی ماهر و متخصص بخش (انتقال دانش)؛
- انجام پژوهش‌های بنیادی، توسعه‌ای و کاربردی (تولید علم و فناوری) جهت حل مسایل بخش و ارایه نوآوری‌های لازمه؛ (تولید دانش)؛ و

---

¹ -Universite

- ارایه خدمات آموزشی، مشاوره‌ای و پژوهشی به مخاطبان خارج از دانشگاهی (اشاعه و نشر دانش) (1998 Lindley).

منظور از آموزش و پرورش، فراگرد خدماتی است که به یادگیری دانشجویان منتهی می‌شود و معلومات دانش و مهارت، تبحر علمی، ریشه فکری و ذهنی، بلوغ عاطفی؛ بینش اجتماعی و پرورش هنری در وجود دانشجویان تجلی می‌شود. در خلیات، قابلیت‌ها و توانایی‌های آنها اثر می‌گذارد و به صورت تغییراتی در رفتار آنها، اعم از رفتار اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی ظاهر می‌شود. منظور از پژوهش، فراگرد خدماتی است که به گسترش مرزهای دانش و معرفت می‌انجامد و به صورت افزوده علم و فن، یافته‌ها و شناخته‌های دقیق پدیده‌های طبیعی و اجتماعی، نوآوری‌ها و ابداعات تکنولوژیک، اکتشافات علمی و آفرینش‌های هنری ظاهر می‌شود و منظور از گسترش، فراگرد خدماتی است که مستقیماً به بهبود کیفیت زندگی، عمران منطقه‌ای که دانشگاه در آنجا قرار گرفته، منجر می‌شود و به صورت آموزش غیررسمی، فعالیت‌های اجتماعی و هنری و خدمات مشاوره‌ای، شناخته می‌شود.

تعریف خدمات برون‌رسانی دانشگاهی (University Outreach)

خدمات برون‌رسانی دانشگاهی شامل تولید دانش و خدمات مفید اجتماعی جهت اشاعه و گسترش آن دانش و خدمات در حیطه مسایل جامعه می‌باشد. البته این نوع خدمت، فراتر از خدمات اشاعه و نشر نتایج پژوهشی و اطلاعاتی یک واحد دانشگاهی می‌باشد. در واقع خدمات برون‌رسانی دانشگاهی به هرگونه فعالیت فراسوی مسولیت‌های آنی و کنونی یک دانشگاه که شامل تعهدات آگاهانه واحدهای دانشگاهی برای حل مسایل اجتماعی جامعه بوده و هدف آن بر توسعه انسانی در سطوح ملی و محلی متمرکز می‌باشد. این فعالیت، از طریق بهره‌مندی از توانایی، ظرفیت و منابع دانشگاهی با افراد و سازمانهای خارج از دانشگاه ارتباط برقرار می‌کند و به دنبال حل مسایل و پاسخ به نیازها در سطوح مختلف بین‌المللی، منطقه‌ای، ایالتی (استانی) و محلی می‌باشد (Bonnen, 1998).

لازم به ذکر است که برای کارکرد خدمات دانشگاهی به جامعه، تنها از واژه برون‌رسانی^۱ استفاده نمی‌شود، بلکه از اصطلاحات و واژگان دیگری نیز استفاده می‌شود که در این مورد دانشگاههای مختلف مواردی چون "خدمات همگانی"^۲، "خدمات اجتماعات"^۳، "آموزش مستمر"^۴، "مطالعات مستمر"^۵، "انتقال تکنولوژی"^۶، "مطالعات برون محوطه‌ای"^۷ و حتی "روابط عمومی"^۸ را بکار می‌گیرند (Thompson, 2002).

اهمیت و ضرورت مشارکت آموزش عالی کشاورزی در ارایه خدمات برون‌رسانی

---

1 - Outreach
 2 -Public Services
 3- Community Services
 4 -Continuing Education
 5 - Continuing Studies
 6 -Technology Transfer
 7 -Extra Mural Studies
 8 -Public Relations

ارایه خدمت به اجتماعات توسط دانشگاه، فرصت‌هایی را برای مشارکت دانشگاهیان و دانشجویان، فراهم می‌کند. دانشگاهیان ممکن است از طریق تماس مستقیم با جامعه از نزدیک مسایل اجتماع را مشاهده نمایند و اطلاعات بیشتر و واقع‌گرایانه‌تری، جهت تدوین دروس و نیز اجرا و تدوین فرآیندهای پژوهشی خود به دست آورند. دانشجویان نیز فرصت‌هایی جهت انجام کارهای عملی، انجام فعالیت‌های پژوهشی خواهند یافت. در واقع هر دو قشر آموزشگر و دانشجو، دانش بیشتری در مورد زندگی واقعی جامعه کسب می‌کنند. در واقع دانشگاهیان بایستی نحوه ارتباط با جامعه را یاد بگیرند. مشارکت دانشگاهیان در فعالیت‌های خدماتی می‌تواند باعث تحول و بازنگری آنها در روش‌های تدریس گردد و نیز به واسطه ورود به جامعه به این درک برسند که دوره‌های آموزشی مرسوم بایستی اصلاح و بازنگری شوند و از ویژگی‌های مهم دیگر این گونه خدمت دانشگاه، این می‌باشد که دانشگاه از طریق این ارتباط با مسایل اجتماعی که مورد توجه و علاقه جامعه می‌باشد، آگاه و آشنا می‌گردد (Van Den Hoogen, 1989).

در ارتباط با اهمیت کارکرد خدمات برون‌رسانی دانشگاه‌ها، می‌توان گفت که این پدیده می‌تواند در ارتقای موقعیت دانشگاه، کارآمدی و به‌روز ماندن آنها موثر باشد و نیز بهره‌مندی جامعه از امکانات، توانایی و ظرفیت دانشگاه را موجب گردد. در این زمینه می‌توان به افزایش اعتماد جامعه به دانشگاه، افزایش فرصت استخدام و بکارگیری و اشتغال دانشجویان و افزایش خدمات به دانش‌آموختگان اشاره نمود (Roy, 1999).

گونه بندی خدمات برون‌رسانی

با توجه به نیازهای متنوع جامعه، کارکرد برون‌رسانی بر اساس نوع خدمت، گروه هدف، ماهیت و روش ارایه خدمت به اشکال مختلف ارایه می‌گردد. با مشاهده جدول (۱) می‌توان گفت که دانشگاه‌ها از طریق واحدهای مختلف دانشگاهی و به روش‌های مختلف، می‌توانند به جوامع و نیز کنشگران امر، خدمات آموزشی، پژوهشی و نیز مشاوره‌ای، ارایه دهند.

تفاوت کارکرد خدمات برون‌رسانی با دیگر کارکردهای دانشگاه

ممکن است که این شبهه پیش آید که بنا بر تقسیم بندی خدمات برون‌رسانی یاد شده، تمیز و تشخیص این کارکرد با دو کارکرد آموزش و پژوهش دانشگاه، مشکل باشد. ولی در این باره می‌توان گفت که هرچند در جریان کارکرد خدماتی دانشگاه به جامعه فعالیت‌های پژوهشی و نیز آموزشی انجام می‌گیرد؛ ولی ماهیت، نوع متقاضیان، مخاطبان و نیز هدف آنها با یکدیگر متفاوت است. به گونه‌ای که فعالیت‌های پژوهشی کارکرد خدمات برون‌رسانی در راستای نیاز کنونی جامعه و با هدف حل مسایل روزمره آنها می‌باشد. در صورتی که فعالیت‌های کارکرد پژوهشی، غالباً برای انجام پژوهش‌های نظری و برای ارایه به مجامع علمی تهیه می‌شوند.

جدول (۱) انواع خدمات برون‌رسانی دانشگاهی (Fuller & Waldron, 1989)

ویژگی	خدمات اجتماعی	کمک‌های فنی	آموزش از راه دور	فرهنگی و اوقات فراغت	تحقیقات عمومی	تحقیقات صنعتی
گروه هدف	- اجتماعات - روستایی و شهری	- اجتماعات	- عامه مردم - کارگزاران دولتی	- گروه‌های خاص - مسولان	- موسسات ملی - منطقه‌ای و مکانی	- صنایع عمده و بزرگ
انواع دانش و	- تسهیم اطلاعات - پژوهش‌های کاربردی	- آموزش و تعلیم - انتقال دانش	- توسعه حرفه‌ای - بازآموزی	- تسهیم اطلاعات - توسعه فرهنگی	- پژوهش‌های - مرتبط با سیاست	- پژوهش‌های بنیادی - پژوهش‌های کاربردی

تولید آن		آموزش بزرگسالان	پژوهشهای بنیادی هدفمند
مدلها و روشهای ارایه	مشارکت - پژوهشهای مشارکتی - کارگاه آموزشی - کمیته‌های مشترک	- برنامه‌های بیرون از محوطه دانشگاه (برون دانشگاهی) - برنامه‌های آموزشی مکاتبه‌ای	- پژوهشهای مشارکتی - پژوهشهای قراردادی
واحد دانشگاهی	- دانشکده‌ها از طریق برنامه‌های تحصیلی - واحدهای خدمات ویژه	- واحد آموزش مستمر - واحد خدمات ویژه	- موسسات پژوهشی - سمینارهای مبتنی بر ارایه سیاستها

در تفاوت بین فعالیت آموزشی کارکرد خدمات برون‌رسانی با خود کارکرد آموزش یا تدریس، نیز بایستی اشاره نمود که هدف کارکرد آموزشی، تربیت نیروی انسانی در کسوت دانشجوی و برای تامین نیروی انسانی آینده می‌باشد. در حالی که فعالیت‌های آموزشی کارکرد خدمات برون‌رسانی، برای افراد شاغل و یا فعال در بخشها در اموری چون آموزش‌های ضمن خدمت، خدمات مشاوره‌ای و امثال آن و یا فعالان بخش، می‌باشد. در این زمینه، تامسون (Thompson, 2002) جهت تمیز این کارکردها، طبقه بندی به شرح جدول (۲) را انجام داده است.

جدول (۲) کارکرد دانشگاه با جهت گیری درونی در برابر جهت گیری بیرونی دانشگاه (اقتباس از Thompson, 2002)

کارکردها			جهت گیری درونی
آموزش	پژوهش	خدمات برون‌رسانی	
- ارایه دوره‌های آموزشی منظم به دانشجویان مقاطع مختلف در داخل دانشگاه (آموزش رسمی)	- انجام پژوهش برای انتشارات و جهت ارایه به مخاطبان همکار دانشگاهی (پژوهش عمدتاً نظری)	- ارایه خدمات و مدیریت اداری (خدمات درون دانشگاهی)	
- ارایه دوره‌های آموزشی گواهی‌دار و یا درمقاطع پایین در مکانهای خارج از محوطه دانشگاه از طریق ارایه دوره های بدون مدرک، آموزش از راه دور و یا کارگاههای آموزشی (از قبیل آموزش مستمر حرفه ای و توسعه فردی) (آموزش غیر رسمی)	- ارزشیابی برنامه ها - پژوهشهای کاربردی - مشاوره ها - پژوهشهای قراردادی (پژوهش کاربردی / سازگاری)	- ارایه خدمات به افراد، سازمانها و اجتماعات بیرون از دیوارهای فیزیکی دانشگاه. (خدمات همگانی)	جهت گیری بیرونی

دانشگاه و کارآفرینی

در زمینه کارآفرینی و اهمیت و جایگاه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی، مطالب فراوانی گفته شده است و بر کسی پوشیده نیست. بر اساس تئوریها، فرایند کارآفرینی درصدد توانمندسازی افراد جهت شناسایی فرصت و بکارگیری آن از طریق ایجاد یک بنگاه می‌باشد (Audretsch et al, 2005). حال باید نگرینست که در این بین دانشگاه در عرصه کارآفرینی چه می‌تواند بکند؟ چه نقشی می‌تواند داشته باشد و چگونه می‌توان از این نهاد در این عرصه بهره گرفت؟

دانشگاه در عرصه کارآفرینی می تواند، نقش آفرینی متنوعی داشته باشد. بر اساس بیانیه یونسکو از دانشگاه‌های سده بیست و یکم، انتظار و رسالت همکاری با بازار کار از طریق تقویت روحیه و فعالیت‌های کارآفرینی دانش‌آموختگان می رود (UNESCO, 1998). همکاری و مشارکت دانشگاه در عرصه کارآفرینی به حدی مهم می باشد که اکنون به مفهومی تحت عنوان "دانشگاه کارآفرین" اشاره می گردد. از منظر یونسکو (UNESCO, 2004) دانشگاه کارآفرین از طریق آموزش کارآفرینانه، دانش‌آموختگان کارآفرین تربیت می‌کند؛ در خود، ساختار کارآفرینانه ایجاد می‌کند؛ به توسعه فرهنگ کارآفرینی در سطح دانشگاه و جامعه می‌پردازد؛ و در بین اعضای هیات علمی، دانشجویان و کارکنان دانشگاه، نگرش و روحیه کارآفرینانه ایجاد می‌کند و مهارت‌های کارآفرینی آنها را افزایش می‌دهد.

با بررسی مفهومی دانشگاه کارآفرین، می توان چنین برداشت نمود که دانشگاه بالغ و مورد انتظار هزاره جدید، دانشگاهی است که ضمن ارایه آموزش کارآفرینانه به مخاطبان و انجام پژوهش‌های مختلف، با تاکید بر آموزش برای همه (کنفرانس تایلند ۱۹۹۰)، بایستی به ارایه خدمات آموزشی، پژوهشی و مشاوره ای به تمامی افراد جامعه اقدام نماید. حال بر اساس اهمیت و چالش مقوله کارآفرینی و ایجاد کار در تمامی جوامع از یکسو و نیز، تحولات جهانی در عرصه آموزش عالی به واسطه انقلاب الکترونیکی جهان و تغییر تصور کلیشه ای جهان از دانشگاه از جزیره ای و برج عاج نشین آن به دانشگاه با درهای باز برای همه و همچنین مواجهه جهان با دانش‌آموختگان بیکار و نیز جامعه نیازمند به کار از سوی دیگر، ما را بر این وامی دارد که راهکارهای را برای ارتباط و تعامل و مشارکت هر چه بیشتر دانشگاه در جامعه و آنهم در عرصه کارآفرینی و ایجاد و گسترش اشتغال بطور مستقیم و بلافصل را شناسایی و بکار گرفت.

در این بین با عنایت به جایگاه کارکرد برونرسانی دانشگاهی و نقش مستقیم و بلافصل آن در مشارکت با جامعه، می توان از این کارکرد و تجارب آن در زمینه کارآفرینی استفاده نمود. این امر پیامدهای مثبتی را برای هم دانشگاه و هم جامعه در پی خواهد داشت. برونرسانی دانشگاه در عرصه کارآفرینی بسیار متنوع و با سابقه است. بطوری که نمودار سازمانی بسیاری از دانشگاه‌های آمریکا با ایجاد یک زیر بخش^۱ ضمن ارتباط با جامعه، اقدام به تقویت و توسعه کارآفرینی می نمایند. در این زمینه، آموزش عالی اروپا نیز از طریق ابعاد سه گانه دانش‌آموختگان، دست اندرکاران و نیز تعامل و پیوند با اجتماعات^۲ به عنوان معیارهای بررسی و سنجش برونرسانی مورد توجه می باشد.^۳

حال با مشاهده جایگاه کارکردی خدمات برونرسانی دانشگاهی در عرصه کارآفرینی و اهمیت و ضرورت نهادی، رسالتی و کارکردی آن برای هم جامعه و هم دانشگاه، سوال این است که چگونه و از طریق چه مکانیزم‌هایی می توان به این مهم دست یافت و آنرا توسعه و تقویت نمود. در این بین می توان گفت که دانشگاه از طریق برونرسانی می تواند به دو جامعه هدف^۴ (۱) جامعه مخاطبان و (۲) سازمانها و ادارات دست اندرکار و درگیر در عرصه کارآفرینی فعالیت نماید که این فعالیتها در سه گونه آموزشی، پژوهشی و مشاوره ای قابل انجام و اجرا است (شکل ۱)

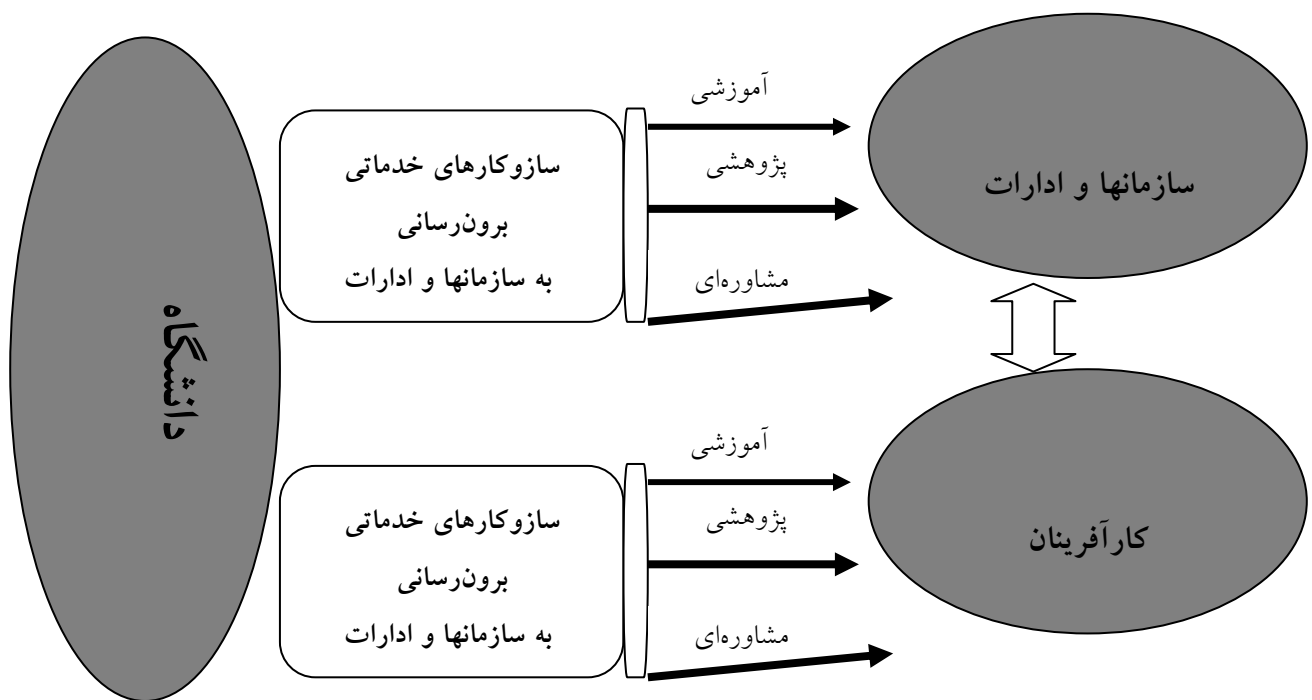
¹ - outreach and engagement

² - Alumni, Stockholders and Community Engagement

³ - available on: <http://entrepreneurship.niraskon.dk>

⁴ - Target

شکل (۱) نمودار شماتیکی مشارکت دانشگاه در عرصه کارآفرینی از طریق کارکرد برون‌رسانی

سازوکارهای ارایه خدمات برون‌رسانی در عرصه کارآفرینی

با عنایت به اهمیت برون‌رسانی در عرصه کارآفرینی، جهت دستیابی و توسعه این کارکرد بایسته است که از مکانیسمهای مقتضی بهره گرفت. در این زمینه با توجه با کارویژه های سه گانه آموزشی، پژوهشی و مشاوره ای برون‌رسانی به دو گروه هدف سازمانهای دخیل در کارآفرینی و نیز جامعه هدف متقاضی خدمات کارآفرینی، می توان آنها را به شکل زیر دسته بندی نمود:

الف: سازوکارهای خدمات برون‌رسانی دانشگاهی (آموزشی و ترویجی) در عرصه کارآفرینی

اینگونه سازوکارها بر اساس گروههای هدف به دو دسته تقسیم می شوند. ماهیت این سازوکارها آموزشی و ترویجی (آموزشهای غیررسمی) می باشد که بر اساس گروههای هدف به شکل زیر تقسیم می شوند.

الف-۱) ارایه آموزش به جامعه هدف (متقاضیان خدمات کارآفرینی)

هدف این سازوکارها ارایه خدمات آموزشی به جامعه متقاضی (کارآفرینان و یا افراد دارای استعداد کارآفرینی) می باشد. در این زمینه می توان به سازوکارهایی چون برگزاری دوره های آموزشی (کلاس / کارگاه آموزشی / روش های نمایشی) در سطح جامعه، برگزاری دوره های آموزشی (کلاس / کارگاه آموزشی / روش های نمایشی) در سطح دانشکده، پخش و تولید برنامه های رادیویی محلی و ملی و همکاری در تولید برنامه های آموزشی تلویزیونی، تهیه بروشور / نشریه ترویجی / تازه های علمی / پوسترهای ترویجی / فیلم ها و بسته های آموزشی برای جامعه با هدف آشناسازی و آگاه سازی افراد، ارایه برنامه های آموزشی به سازمان های پیشرو و داوطلب به عنوان سازمان های میانجی (از قبیل تعاونی ها، سازمان نظام مهندسی)، ارایه برنامه های آموزشی به افراد پیشرو و داوطلب به عنوان رهبران محلی و مرجع و ایجاد مرکز آموزش کارآفرینی در دانشکده، اشاره نمود.

جدول (۳) سازوکارهای خدمات برون رسانی دانشگاهی (آموزشی و ترویجی)

شماره	سازوکارهای خدمات برون رسانی دانشگاهی (آموزشی و ترویجی)
	الف) ارایه آموزش به جامعه هدف
۱	برگزاری دوره های آموزشی (کلاس / کارگاه آموزشی / روش های نمایشی) در سطح جامعه
۲	برگزاری دوره های آموزشی (کلاس / کارگاه آموزشی / روش های نمایشی) در سطح دانشکده
۳	پخش و تولید برنامه های رادیویی و همکاری در تولید برنامه های تلویزیونی
۴	تهیه بروشور / نشریه ترویجی / تازه های علمی / پوسترهای ترویجی / فیلم ها و بسته های آموزشی
۵	ارایه برنامه های آموزشی به سازمان های پیشرو و داوطلب به عنوان سازمان های میانجی (از قبیل تعاونی ها، سازمان نظام مهندسی)
۶	ارایه برنامه های آموزشی به افراد پیشرو و داوطلب به عنوان رهبران محلی و مرجع
۷	ایجاد مرکز آموزش کارآفرینی در دانشکده
	ب) ارایه آموزش به کارگزاران ادارات
۱	برگزاری دوره های آموزشی برای کارگزاران در سطح دانشکده (ضمن و یا بدو خدمت)
۲	برگزاری دوره های آموزشی برای کارگزاران در مراکز و ادارات (ضمن و یا بدو خدمت)
۳	تهیه گاه نامه و نشریات علمی برای کارگزاران
۴	برگزاری سخنرانی های مستمر و منظم در دانشکده برای کارگزاران
۵	برگزاری سخنرانی های مستمر و منظم در مراکز و ادارات
۶	ایجاد فرصت های آموزشی برای کارگزاران (پودمانی، معادل، ادامه تحصیل رسمی)
۷	برگزاری دوره های آموزشی مکاتبه ای
۸	برگزاری دوره های آموزشی الکترونیک

الف-۲) ارایه آموزش به کارگزاران ادارات از سوی دانشگاهیان

هدف این سازوکارها، ارائه خدمات آموزشی به کارگزاران ادارات و سازمانهای دست اندرکار مرتبط با توسعه و ترویج کارآفرینی می باشد. در این زمینه می توان به سازوکارهایی چون برگزاری دوره های آموزشی در سطح دانشکده، برگزاری دوره های آموزشی برای کارگزاران ترویج کارآفرینی در مراکز و ادارات (ضمن و یا بدو خدمت)، تهیه گاه نامه و نشریات علمی، برگزاری سخنرانی های مستمر و منظم در دانشکده و یا در محل ادارات برای کارگزاران، ایجاد فرصت های آموزشی برای کارگزاران ترویج کارآفرینی (پودمانی، معادل، ادامه تحصیل رسمی)، برگزاری دوره های آموزشی مکاتبه ای برای کارگزاران، برگزاری دوره های آموزشی الکترونیک برای کارگزاران، اشاره نمود (جدول ۳).

ب: سازوکارهای خدمات برون رسانی (پژوهشی کاربردی / سازگاری) در عرصه کارآفرینی

ماهیت این سازوکارها پژوهشی (کاربردی و یا سازگاری) می باشد که بر اساس گروه های هدف به شکل زیر به دو دسته تقسیم می شوند.

ب-۱) انجام و یا ارائه خدمات پژوهشی کاربردی / سازگاری با مشارکت جامعه هدف:

با عنایت به اهمیت و ضرورت مشارکت جامعه هدف (کارآفرینان و کلیه کسان متقاضی) در عرصه پژوهش، لازم است که دانشگاهیان در این موارد، ضمن مشارکت جامعه هدف، اقدام به انجام پژوهش های کاربردی / سازگاری با محوریت کارآفرینی نمایند. در این زمینه می توان به سازوکارهای ایجاد بنگاه های پژوهشی^۱، بکارگیری رهیافت های پژوهشی / آموزشی با مشارکت جامعه هدف، ایجاد مراکز پژوهشی مطالعات در سطح جامعه، انجام پژوهش های از آزمایشگاه تا میدان (بنگاه و بازار)، ایجاد مراکز رشد و پارک های علمی و فناوری در دانشگاه و یا با حمایت دانشگاه و ایجاد مراکز پژوهشی مطالعات در سطح جامعه و دانشکده اشاره نمود.

ب-۲) انجام و یا ارائه خدمات پژوهشی کاربردی / سازگاری به کارگزاران سازمانها:

هدف این سازوکارها، همکاری و مشارکت پژوهشی اعضای هیات علمی و یا دانشجویان (غالباً تحصیلات تکمیلی) با کارگزاران سازمانهای دست اندرکار در عرصه کارآفرینی (ادارات تعاون، کار و امور اجتماعی، جهاد کشاورزی، صنایع و...) می باشد. از این موارد می توان به سازوکارهایی چون همکاری دانشگاهیان در طرح های پژوهشی به عنوان مجری، مشاور، ناظر و داور طرح؛ مشارکت دانشگاهیان در فرایند مساله یابی، تدوین و تصویب طرح های پژوهشی ادارات، مشارکت کارشناسان ترویجی در فرایند مساله یابی، تدوین و تصویب طرح های پژوهشی دانشکده و بکارگیری رهیافت های مشارکتی پژوهشی با همکاری دانشگاهیان، ادارات و موسسات پژوهشی مرتبط، اشاره نمود (جدول ۴).

جدول (۴) سازوکارهای خدمات برون رسانی دانشگاهی (پژوهش های مبتنی بر نیاز بخش)

^۱ - منظور از بنگاه پژوهشی، ایجاد بنگاه هایی است که به صورت پایلوت در حین فعالیت مورد ارزیابی و پژوهش قرار می گیرند و از نتایج و یافته های آن می توان در ارزیابی و طراحی بنگاه های دیگر بهره گرفت. در این بنگاه ها کارگزاران سازمانها، دانشگاهیان و حتی خود کارآفرینان می توانند مشارکت پژوهشی کنند. در بخش کشاورزی از این موارد به عنوان مزرعه پژوهشی بهره گرفته می شود.

شماره	سازوکارهای خدمات برون‌رسانی دانشگاهی (پژوهش‌های مبتنی بر نیاز بخش)
ب) انجام پژوهش‌های مبتنی بر نیاز بخش در سطح جامعه	
۱	ایجاد بنگاه‌های پژوهشی در سطح جامعه
۲	بکارگیری رهیافت‌های پژوهشی / آموزشی با مشارکت جامعه هدف
۳	ایجاد مراکز پژوهشی مطالعات روستایی و کشاورزی در سطح جامعه و دانشکده
۴	انجام پژوهش‌های از آزمایشگاه تا میدان (عرصه فعالیت)
۵	ایجاد مراکز رشد و پارک‌های علمی و فناوری در دانشگاه و یا با حمایت و هدایت دانشگاه
ب) انجام پژوهش‌های مبتنی بر نیاز بخش با مشارکت ادارات	
۱	همکاری دانشگاهیان در طرح‌های پژوهشی به عنوان مجری، مشاور، ناظر و داور طرح
۲	مشارکت دانشگاهیان در فرایند مساله یابی، تدوین و تصویب طرح‌های پژوهشی ادارات
۳	مشارکت کارشناسان ادارات در فرایند مساله یابی، تدوین و تصویب طرح‌های پژوهشی دانشکده
۴	بکارگیری رهیافت‌های مشارکتی پژوهشی با همکاری دانشگاهیان و ادارات و نیز موسسات پژوهشی مرتبط
۵	مشارکت دانشگاهیان در عرصه فعالیتهای تحقیق و توسعه (R&D)
انجام پژوهش‌های زمینه یابی و امکان سنجی فعالیتهای کارآفرینانه (کاربری، مزیت سنجی ، نیاز سنجی آموزشی کارآفرینانه و...)	

ج: سازوکارهای خدمات برون‌رسانی دانشگاهی (مشاوره ای) در عرصه کارآفرینی

ماهیت این سازوکارها مشاوره ای می باشد و هدف آن ارائه خدمات مشاوره ای و فنی به مخاطبان توسط اعضای هیات علمی و حتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی می باشد. اینگونه سازوکارها بر اساس گروه‌های هدف به شکل زیر به دو دسته تقسیم می شوند.

ج-۱) ارائه خدمات مشاوره ای به جامعه هدف:

هدف این سازوکارها ارائه خدمات مشاوره ای به جامعه هدف (کارآفرینان و متقاضیان ایجاد یک بنگاه) در عرصه کارآفرینی می باشد. در این زمینه می توان به سازوکارهای ایجاد دفتر خدمات مشاوره‌ای و خدمات فنی در دانشکده، ایجاد دفتر خدمات مشاوره‌ای خدمات فنی در سطح جامعه، ایجاد شبکه‌های الکترونیکی در دانشکده جهت اطلاع رسانی و خدمات مشاوره‌ای به جامعه، استفاده از دانشجویان تحصیلات تکمیلی جهت ارائه خدمات مشاوره‌ای در سطح جامعه و استفاده از روش‌های مختلف خدمات مشاوره‌ای (تلفن، مکاتبه و...) اشاره نمود.

ج-۲) ارائه خدمات مشاوره ای به کارگزاران ادارات:

هدف این گونه سازوکارها، ارائه خدمات مشاوره ای به کارگزاران سازمانهای فعال در عرصه کارآفرینی می باشد. از جمله این سازوکارها میتوان به مشارکت دانشگاهیان در راستای تدوین سیاست های راهبردی ادارات (در سطح ملی و

منطقه ای)، ایجاد مرکز مشاوره و خدمات فنی در دانشکده برای کارگزاران، مشارکت دانشگاهیان در جلسات ادارات در نقش مشاور (عضویت در اتاقهای فکر و...)، ایجاد شبکه‌های الکترونیکی در دانشکده جهت اطلاع رسانی و خدمات مشاوره ای به کارگزاران، استفاده از روش‌های مختلف خدمات مشاوره ای (تلفن، مکاتبه و...) برای کارگزاران، استفاده از روش‌های مختلف خدمات مشاوره ای (تلفن، مکاتبه و...) برای کارگزاران و دعوت به بازدید دانشگاهیان از طرحها و پروژهها (جهت مشاوره و تبادل نظر) اشاره نمود (جدول ۵).

جدول (۵) سازوکارهای خدمات برون‌رسانی دانشگاهی (مشاوره‌ای و خدمات فنی)

شماره	سازوکارهای خدمات برون‌رسانی دانشگاهی (مشاوره‌ای و خدمات فنی)
	الف) خدمات مشاوره‌ای و فنی دانشگاهیان به روستاییان و کشاورزان
۱	ایجاد دفتر خدمات مشاوره‌ای و خدمات فنی برای روستاییان در دانشکده
۲	ایجاد دفتر خدمات مشاوره‌ای خدمات فنی برای روستاییان در سطح روستاهای منتخب
۳	ایجاد شبکه‌های الکترونیکی در دانشکده جهت اطلاع رسانی و خدمات مشاوره‌ای به جامعه
۴	بهره‌گیری از دانشجویان تحصیلات تکمیلی جهت ارائه خدمات مشاوره ای به جامعه هدف
۵	استفاده از روش‌های مختلف خدمات مشاوره‌ای (تلفن، مکاتبه و...)
	ب) خدمات مشاوره‌ای و فنی دانشگاهیان به ادارات ترویج
۱	مشارکت دانشگاهیان در راستای تدوین سیاست‌های راهبردی معاونت ترویج (در سطح ملی و منطقه ای)
۲	ایجاد مرکز مشاوره و خدمات فنی در دانشکده برای کارگزاران ترویج
۳	مشارکت دانشگاهیان در جلسات ادارات در نقش مشاور
۴	ایجاد شبکه‌های الکترونیکی در دانشکده جهت اطلاع رسانی و خدمات مشاوره ای به کارگزاران
۵	استفاده از روش‌های مختلف خدمات مشاوره ای (تلفن، مکاتبه و...) برای کارگزاران ترویج
۶	دعوت به بازدید دانشگاهیان از طرحها و پروژهها (جهت مشاوره و تبادل نظر)

جمع بندی :

از آنچه تا کنون گفته شد دانشگاه ضمن داشتن کارکردهای تدریس و پژوهش به جامعه دانشجوی، ضرورت دارد که از طریق کارکرد سوم یعنی برون‌رسانی به جامعه هدف (کارآفرینان و کارجویان)، ارائه خدمت نماید. مشارکت دانشگاه در عرصه خدمات به جامعه نه تنها تناقضی با کارکرد آموزشی و پژوهشی آن ندارد، بلکه در کاربردی تر و واقع‌گرایانه تر کردن مواد درسی و برنامه‌های درسی دانشگاهها، سودمند خواهد بود. این خدمات از لحاظ گونه بندی به سه دسته آموزشی (غیررسمی و ترویجی)، پژوهشی (کاربردی / سازگاری) و خدمات مشاوره ای تقسیم می‌شوند. در این راستا، دانشگاه می‌تواند هم **بطور مستقیم** با اعضای گروه هدف جامعه، یعنی کلیه کسانی که تمایل به کسب خدمات کارآفرینی هستند (اعم از صنعتگران، کشاورزان و خدمتیاران)، در ارتباط باشد و هم به **طور غیر مستقیم** یعنی از

طریق ارایه خدمات آموزشی، پژوهشی و مشاوره ای به ادارات و سازمانهای فعال و دست اندرکار عرصه کارآفرینی (بخشهای تولیدی کشاورزی، صنعتی وابسته به کشاورزی و روستایی و خدماتی، نهادهای آموزشی- ترویجی و رسانه ها و نهادها و موسسات پژوهشی) ارایه نقش کند.

لازم به ذکر است که برای دستیابی و توسعه و تکامل کارکرد برونرسانی، بایسته است که وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ضمن بازنگری در سیاستهای خود نسبت به ساختار سازمانی کنونی دانشگاهها و موسسات عالی و نیز تحول در نظام انگیزشی و پاداشی به اعضای هیات علمی جهت مشارکت سامانمند آنها در عرصه اجتماع، اقدام به رایزنی های ستادی جهت تعامل و ارتباط وزارتخانه های مرتبط با کارآفرینی از جمله جهاد کشاورزی، صنایع، تعاون، کار و امور اجتماعی و دیگر نهادهای ملی به معرفی و شناسایی این کارکرد دانشگاه بپردازد. در عین حال با توجه به استقلال نسبی دانشگاهها و موسسات آموزش عالی، این نهادها نیز در سطح استانها می توانند با ادارات و سازمانهای فعال و دست اندکار کارآفرینی تعامل داشته باشند.

کارکرد خدمات برونرسانی دانشگاه

آموزش: الف: آموزش و اشاعه دانش و فناوری به جامعه هدف در عرصه های موضوعی و مهارتهای کارآفرینانه؛

ب: آموزش و انتقال دانش و فناوری به سازمان ها و ادارات فعال در عرصه کارآفرینی؛

پژوهش: الف: پژوهشهای کارآفرینی در جامعه بر اساس تقاضا و نیاز بخش؛

ب: پژوهش با همکاری سازمان ها و ادارات فعال در عرصه کارآفرینی؛

مشاوره: الف: ارایه مشاوره و خدمات فنی به جامعه هدف (کارجویان و کارآفرینان)؛

ب: ارایه مشاوره و خدمات فنی به سازمان ها و ادارات فعال در عرصه کارآفرینی.

شکل (۲): گونه بندی کارکرد خدمات برونرسانی دانشگاهی در عرصه کارآفرینی

فهرست منابع:

- ۱- آلتباخ، فیلیپ (۱۳۷۹)، آموزش عالی در قرن بیست و یکم؛ چالشهای اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، ترجمه مهدی عباسی، دفتر مطالعات برنامه ریزی فرهنگی و اجتماعی، وزارت علوم، علوم، ۱۳۷۹.
- ۲- طوسی، محمد علی (۱۳۵۴)، تاریخ آموزش و پرورش باختر، انتشارات دانشگاه سپاهیان انقلاب ایران.
- ۳- فیوضات، یحیی (۱۳۸۲)، نقش دانشگاه در توسعه ملی، نشر ارسباران، تهران.

۴- یمینی دوزی سرخابی، محمد (۱۳۸۲)، برنامه‌ریزی توسعه دانشگاهی؛ نظریه‌ها و تجربه‌ها، انتشارات شهید بهشتی، تهران.

5- Audretsch. David B., Max Keilbach and Erik Lehmann, 2005, THE KNOWLEDGE SPILLOVER THEORY OF ENTREPRENEURSHIP AND TECHNOLOGICAL DIFFUSION in UNIVERSITY ENTREPRENEURSHIP AND TECHNOLOGY TRANSFER: PROCESS, DESIGN, AND INTELLECTUAL PROPERTY, Elsevier pub.

6-Bonnen, James T., 1998, The Land Grant College Idea and Evolving Outreach University, Garland publication, New York.

7-Fuller, A.M. , M.W. Waldron, 1989, Outreach in Agriculture and rural development, in in South- North Partnership in Strengthening Higher Education in Agriculture edited by W. Van der bor, J.C.M. Shoute and G.A.B. Moore , pudoc Wageningen, Netherlands.

8- Lindley, W.I, L., 1998, Higher Education in the Twenty First Century Vision and Action UNESCO, Paris, October, 1998.

9- Roy, Arnold. , 1999, Developing and Enhancing Outreach Leadership Among Executive Administrators and Deans University of Minnesota, .

10-Thompson , Gordon and Wayne Lamble, 2002, Reconceptualizing university extension and public service , Canadian Journal of Continuing education, Vol. 26, No. 1, Spring.

11-Unesco, 1998. WORLD DECLARATION ON HIGHER EDUCATION FOR THE TWENTY-FIRST CENTURY: VISION AND ACTION. available at: www.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_eng.htm

12-Van Den Hoogen, Jan P .M . 1989, Institutional Development in Higher Agricultural Education, in in South- North Partnership in Strengthening Higher Education in Agriculture edited by W. Van der bor, J.C.M. Shoute and G.A.B. Moore , pudoc Wageningen, Netherlands.

Investigating Mechanisms for Strengthening and Developing University Outreach Services in Entrepreneurial Affairs

Saeed Gholamrezai, Hamid Movahed Mohammadi, Ali Asadi, Seyed Mahmoud Hosseini

Abstract

It is generally accepted that universities have three functions of education, research and outreach services. Among the three functions of university, the outreach services can cause more interactions between universities and society, industry, agriculture and executive sectors. Through this function, setting relationship of faculty members and students with the society, can transfer and disseminate technical services between two executive agents and end-users. This activity helps strengthen capability and use of more realistic and scientific activities form such institutions. The purpose of this paper is to analyze mechanisms aiming at strengthening the function of university outreach services in three areas of education, research and advisory services rendered to two target groups consisted of entrepreneurs and organizations associated to entrepreneurial affairs. Universities can contribute to entrepreneurial issues, by implementing mechanisms such as establishment of the advisory centers, e-learning services, establishment and development of incubators, Scientific and Technology Parks, holding training courses in specialized professional fields, participation of academician (faculty members and graduate students) in the fields of applied and development research as consultants, production of educational printing materials and participation of faculty members in radio-TV programs at local and national levels. Universities can also play role in the field of entrepreneurship extension through the mentioned mechanisms.

Key words: Agricultural higher education, University, University outreach services, Entrepreneurship